

AUSTRIA ȘI PRUSIA ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVII-LEA ȘI ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA (anul III)

I. Premisele ascensiunii Austriei și Prusiei după pacea westfalică.

1. *Fărimțarea lumii germane* permite ridicarea celor două dinastii mai puternice : Habsburgică, Hohenzollern.
2. Pacea westfalică, avantajoasă ducatului de Brandenburg.¹
3. *Bogățiile și așezarea geografică* — factori ai ascensiunii Austriei.
4. *Conjunctura europeană și politica celor două state* :
  - exploatarea de către Prusia a rivalităților din Marea Baltică.²
  - pericolul turcesc și politica militară a Austriei.

II. Imperiul multinațional austriac, rezultat al expansiunii teritoriale

1. Teritorii deja existente :

- Austria (nucleul — posesiune feudală Habsburgică).
  - Cehia
  - Ungaria (o parte)
  - Croația
- } secolul XVI

2. Expansiunea spre est, tendință predominantă.³

- asediul Vienei — începutul politicii ofensive față de Imperiul otoman.
  - Liga Sfântă.
  - Teritorii anexate :
    - Ungaria și Transilvania (1699 — Karlowitz)
    - Banatul
    - Oltenia, Serbia (parțial)
    - Bosnia (parțial, ulterior pierdute)
    - Galiția de S.E. (1772).
    - Bucovina (1775).
- } 1718
} Passarowitz

3. *Extinderea posesiunilor din apus* cu ocazia războiului de succesiune la tronul Spaniei.

4. *Rezultat* : imperiu absolutist multinațional (al treilea din Europa ca teritoriu și populație).

III. Formarea și dezvoltarea regatului prusac

1. *Teritorii componente (inițiale)*
  - Ducatul Brandenburg (nucleul — posesiune a dinastiei Hohenzollern)
  - Ducatul Prusiei (1618)
  - numeroase provincii moștenite sau anexate (vezi pacea westfalică)
2. *Ducele de Brandenburg — rege al Prusiei (Frederic I, 1701)*
3. *Anexiuni ulterioare.*
  - cucerirea Sileziei (războiul de succesiune la tronul Austriei și războiul de șapte ani. Frederic al II-lea).
  - anexiunile în urma împărțirii Poloniei.
    - Pomerania orientală (1772).
    - Nordul Poloniei (1793 ; 1795).
4. *Dominantele politicii externe prusace.*
  - exploatarea rivalităților europene
  - amestec în luptele de succesiune
  - armată puternică (militarizarea statului).

IV. Trăsături ale vieții social-economice și politice (expunere paralelă).

1. *Economie predominant agrară (feudală)*
2. *Apariția relațiilor capitaliste (sec. XVIII)*
  - Rolul emigranților hughenoți în industria Prusiei
  - Industria textilă și metalurgică în sprijinul armatei
  - Politica economică mercantilistă a statului austriac.
3. *„Despotismul luminat“ (Frederic al II-lea, Maria Tereza, Iosif al II-lea) ; implicații social-politice, economice și culturale. ⁴*
4. *Lupta de eliberare socială și națională în Impreul austriac.*
  - Războiul antihabsburgic condus de Francisc Rakoczi (1703—1711)
  - Răscoala iobagilor români din Transilvania (Horia, Cloșca și Crișan — 1784).
  - Urmări social-economice și politice.

V. Concluzii (discuție cu clasa).

- Se consolidează în Europa centrală două state cu tendințe de hegemonie și expansiune.
- Caracterul multinațional al Imperiului absolutist austriac, sursă a unor puternice frământări sociale și naționale.
- Caracterul pronunțat militarist al statului prusac.
- Promovarea relațiilor capitaliste prin politica „despotismului luminat“.

Comentariu istoric

1. Ducatulul Brandenburg, stăpînit de dinastia Hohenzollern, încă din secolul al XV-lea, i se adaugă prin moștenire provinciile: Mark, Cleve, Revenstein și Ravensberg. În 1618, Hohenzollernilor le revine ducatul Prusiei, fost teritoriu al Ordinului teuton. Prin pacea westfalică i se acordă electorului de Brandenburg o serie de episcopate din Saxonia și Westfalia. Prin unirea acestor trei grupuri de teritorii se va crea, în secolul al XVII-lea, statul prusac.

2. Printr-o politică interesată de amestec în luptele dinastice și de alianțe efemere cu diferite state din regiunea Mării Baltice, cum este cazul lui Frederic Wilhelm (1640—1688) care, inițial aliat cu Suedia împotriva Poloniei, se alătură ulterior unei coaliții antisuedeze din care făcea parte și Polonia, ducatul Prusiei încetează de a mai fi un stat vasal Poloniei.

Politica se repetă în cazul celui de al doilea război al lui Ludovic al XIV-lea cu Olanda, cînd semnarea unei păci separate cu Franța (1673) aduce Prusiei subvenții considerabile. Există numeroase alte exemple de acest fel.

3. După încercările repetate de recucerire a teritoriilor apusene pierdute și de restabilire a autorității lor în Imperiul romano-german, după conflictul cu Franța și încheierea unui armistițiu de lungă durată cu Ludovic al XIV-lea, Habsburgii sînt preocupați de expansiunea spre est, mai ales după asediul nereușit al Vienei și decăderea care a urmat a Imperiului otoman. Ei fac aceasta însă cu intenția de a reveni în apus, una din ocazii fiind războiul pentru succesiunea la tronul Spaniei, cînd obțin Belgia, Neapole, Mantua și Sardinia.

4. Reprezentanții „despotismului luminat” din dinastiile Habsburgilor și Hohenzollernilor l-au imitat pe Ludovic al XIV-lea nu numai pe plan politic-administrativ ci și în ceea ce privește încurajarea culturii, arhitecturii, artelor în general. Astfel, la Viena, pe lîngă palatul imperial Hofburg, reședința de iarnă a Habsburgilor, s-a construit, între anii 1695—1700, reședința de vară a acestora, vestitul palat Schönbrunn, ansamblu arhitectonic în stilul reședinței de la Versailles.

La Potsdam, a doua reședință a regilor Prusiei, se construiesc în timpul domniei lui Frederic al II-lea, începînd din anul 1745, castelul „Sans Souci”, și celebrele grădini care sînt considerate o „minune a Europei”.

Aici a locuit Voltaire între anii 1750—1753, ca oaspete de seamă al lui Frederic al II-lea, cînd era încă fermecat de „mirajul despotismului luminat”.

Indicații metodice

a) Ascensiunea paralelă a Austriei și Prusiei, interferența lor în politica externă, similitudinea politicii lor de expansiune, mai ales în ceea ce privește scopurile urmărite dacă nu și metodele utilizate, caracterul absolutist al politicii lor interne ca și fenomenul „despotismului luminat”, sugerează

ideea unei tratări paralele, chiar simultane a evenimentelor din cele două țări. Acest mod de predare a fost adoptat pentru partea introductivă (Premisele ascensiunii Austriei și Prusiei după pacea westfalică) și parțial pentru problemele vieții social-economice și politice. O expunere separată este, desigur, necesară pentru mișcările social-politice ale națiunilor asupra din Imperiul habsburgic. Înlanțuirea evenimentelor politice externe legate de expansiunea teritorială considerăm că trebuie prezentată separat (pentru fiecare stat), în vederea asigurării continuității expunerii faptelor, succesiunii și condiționării lor.

b) Concluziile vor rezulta pe baza unei discuții cu clasa în cadrul căreia preocuparea de comparare și corelare în timp a evoluției celor două state va fi unul din elementele urmărite consecvent.

c) Pregătirea înțelegerii de către elevi a materialului predat trebuie făcută printr-o scurtă trecere în revistă recapitulativă a scenei politice europene și a lumii germane după războiul de treizeci de ani.

BIBLIOGRAFIE

— D. Almaș, Const. Velichî, Alex. Vianu, Camil Mureșan, D. Rosenzweig, I. I. Kovacs, *Manual de istorie universală modernă*, vol. I, partea I, p. 106—128. Centrul de multiplicare al Universității din București, 1970.

— *Culegere de texte pentru istoria universală (epoca modernă)*, vol. I, p. 48—64, E.D.P., Buc., 1973.

— Wolf Schneider, *Omni prezentul Babilon*, capitolul IV, p. 375—393, Editura politică, București, 1968.

JANETA ZAHARESCU